

POSTANOWIENIE

Dnia 3 lutego 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Pierwszy Prezes SN Małgorzata Manowska (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Marcin Łochowski

SSN Tomasz Szanciło

w sprawie z powództwa A. J.
przeciwko miastu W.
o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 3 lutego 2022 r.,
zażalenia powoda
na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 7 września 2021 r., sygn. akt I ACa [...],

**uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 7 września 2021 r. Sąd Apelacyjny w (...) odrzucił skargę kasacyjną powoda A. J. od wyroku tego Sądu z dnia 11 lutego 2021 r. z uwagi na jej nieopłacenie.

W zażaleniu na to postanowienie powód zarzucił naruszenie: art. 398⁶ § 2 k.p.c. w zw. z art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. nr 167, poz. 1398 ze zm., dalej jako u.k.s.c.) i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP poprzez odrzucenie jego skargi kasacyjnej, jako nieopłaconej,

mimo spełnienia przesłanek zwolnienia od opłaty sądowej; art. 47 zd. 3 Karty Praw Podstawowych w zw. z art. 91 ust. 1 oraz 3 Konstytucji RP, poprzez jego niezastosowanie i w konsekwencji nieudzielenie powodowi pomocy prawnej, który nie posiada wystarczających środków materialnych, w zakresie w jakim jest ona konieczna dla zapewnienia skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości. Nadto, w zażaleniu na powyższe postanowienie, A. J. w sposób jednoznaczny wniósł na podstawie art. 380 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. o objęcie kontrolą niezaskarżalnego postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 2 sierpnia 2021 r., którym oddalono jego wniosek o zwolnienie go od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym, w związku z wniesieniem przezeń skargi kasacyjnej do Sądu Najwyższego. We wnioskach skarżący domagał się, obok kontroli wyżej wskazanego postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...), na podstawie art. 380 w zw. z art. 398²¹ k.p.c., w szczególności, uchylenia postanowienia tego Sądu z dnia 7 września 2021 r. oraz poprzedzającego go postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 2 sierpnia 2021 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zażalenie jest zasadne.

Wobec zgłoszenia przez powoda, w przedmiotowym zażaleniu, w ramach szczególnego trybu weryfikacji instancyjnej, wniosku o kontrolę przez Sąd Najwyższy postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 2 sierpnia 2021 r., którym oddalono jego wniosek o zwolnienie go od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym, w pierwszej kolejności celowe jest zbadanie przesłanek wydania tego postanowienia, które w bezpośredni sposób wpłynęło na rozstrzygnięcie postanowieniem z dnia 7 września 2021 r. o odrzuceniu skargi A. J., z uwagi na jej nieopłacenie. Zgodnie z utrwaloną linią orzecniczą Sądu Najwyższego katalog zaskarżalnych do tego Sądu postanowień jest zamknięty i nie obejmuje postanowienia sądu drugiej instancji w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych, jako postanowienia wypadkowego, które nie kończy postępowania w sprawie. Nie oznacza to jednak, że niezaskarżalne postanowienie sądu drugiej instancji, odmawiające zwolnienia od opłaty od skargi kasacyjnej, nie podlega jakiegokolwiek kontroli sądowej. Jeżeli, bowiem, skutkiem odmowy

zwolnienia od opłat jest nieopłacenie skargi kasacyjnej, a to doprowadziło, w konsekwencji, do jej odrzucenia, wówczas Sąd Najwyższy, rozpatrując zażalenie na postanowienie odrzucające skargę kasacyjną, rozstrzyga na wniosek strony na podstawie art. 380 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c., również o postanowieniu sądu drugiej instancji o odmowie przyznania zwolnienia od opłat od skargi kasacyjnej (por. np.: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 lipca 2008 r., II CZ 40/08, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2009 r., III CZ 9/09, niepubl.). Postanowienie rozstrzygające wniosek o zwolnienie od kosztów, wydane przez sąd drugiej instancji nie podlega, więc, odrębnemu zaskarżeniu, nadto nie jest uzasadniane (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2013 r., V CZ 127/12, niepubl.). Nie oznacza to jednak, że Sąd Apelacyjny zwolniony był z przytoczenia w uzasadnieniu postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej motywów jakimi kierował się oddalając wniosek skarżącego o zwolnienie od opłaty sądowej. Było to konieczne zważywszy, że przyczyny oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądów były bezpośrednią przesłanką odrzucenia skargi kasacyjnej.

Tymczasem Sąd Apelacyjny poprzestał na stwierdzeniu faktu, że należna opłata od skargi kasacyjnej powoda reprezentowanego przez zawodowego pełnomocnika nie została przezeń uiszczona, co wywołało, w efekcie, skutek procesowy w postaci odrzucenia jego skargi kasacyjnej. Jak już wspomniano wyżej, a co wymaga podkreślenia, Sąd Apelacyjny w (...) nie wskazał, ani, też, nie uzasadnił w jakikolwiek sposób przesłanek, które zaważyły na tym, że powód, w konsekwencji, nie skorzystał z dobrodziejstwa instytucji tak zwanego prawa pomocy, a w efekcie z potencjalnej możliwości nie ponoszenia kosztów sądowych, w postaci zwolnienia od opłaty sądowej od skargi kasacyjnej. Instytucja prawa pomocy pozostaje w ścisłym związku z realizacją jednego z fundamentalnych standardów państwa prawa, jakim jest prawo do sądu, gwarantowanego zarówno przez prawo krajowe, jak też prawodawstwo Unii Europejskiej. Prawo pomocy zapewnia podmiotom znajdującym się w trudnych warunkach materialnych możliwość dochodzenia swoich praw przed sądem, mimo braku środków finansowych koniecznych do poniesienia kosztów sądowych. Aksjomatem jest to, że prawo do sądu nie może być prawem iluzorycznym. Oznacza to, że w każdym

uzasadnionym przypadku, jeżeli koszty sądowe miałyby stanowić przeszkodę dla sądowego rozpatrzenia sprawy, sąd jest obowiązany do takiego rozstrzygnięcia, które umożliwi stronie wniesienie pisma procesowego, w szczególności też nadzwyczajnego środka zaskarżenia. W przypadku, natomiast, braku przesłanek przemawiających za zwolnieniem od kosztów sądowych, motywy sądu, które zaważyły na takim rozstrzygnięciu, powinny być przez ten sąd rzetelnie przedstawione. Wymóg ten nie został jednak w przedmiotowej sprawie spełniony. W rezultacie, wobec zbadania przesłanek wydania postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 2 sierpnia 2021 r., którym oddalono wniosek skarżącego o zwolnienie go od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym uzasadniona jest konstatacja, że rozstrzygnięcie to w oczywisty sposób wpłynęło na postanowienie z dnia 7 września 2021 r. o odrzuceniu skargi kasacyjnej A. J. z uwagi na jej nieopłacenie. W takim stanie sprawy zaskarżone postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...) nie mogło się ostać z uwagi na niemożliwość weryfikacji zasadności decyzji procesowej w przedmiocie odmowy zwolnienia powoda od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym.

Z przedstawionych powodów orzeczono, jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ §1 zd.1 w zw. z art. 394¹ §3 k.p.c.